

O`ZBEKISTONNING KO`P VEKTORLI SIYOSATI: TASHQI SIYOSIY STRATEGIYANING ASOSIY YO`NALISHLARI VA NATIJALAR

Niyozaliyev Inomjon Ilhomovich

O`zbekiston Davlat Jahon Tillari universiteti.

+998900734141

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada O`zbekiston Respublikasining ko`p vektorli tashqi siyosati ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda O`zbekiston tashqi siyosatining asosiy yo`nalishlari, uning geosiyosiy ahamiyati, xalqaro hamkorlikdagi o`rni va milliy manfaatlarni ta`minlashdagi roli o`rganilgan. Ko`p vektorli siyosatning iqtisodiy, siyosiy va diplomatik natijalari tahlil qilinib, uning davlat barqarorligi va xalqaro integratsiyadagi ahamiyati asoslab berilgan.*

***Kalit so`zlar:** tashqi siyosat, ko`p vektorli siyosat, diplomatiya, xalqaro hamkorlik, geosiyosat, milliy manfaatlar.*

XXI asrda xalqaro munosabatlar tizimi keskin o`zgarishlar davrini boshdan kechirmoqda. Globalizatsiya jarayoni, yangi geosiyosiy markazlarning shakllanishi, iqtisodiy integratsiya jarayonlarining jadallashuvi davlatlardan tashqi siyosatda puxta o`ylangan va muvozanatli strategiyani talab etmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar uchun tashqi siyosat milliy xavfsizlikni ta`minlash, iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish va xalqaro maydonda munosib o`rin egallashning muhim vositasi hisoblanadi [1, b. 27].

O`zbekiston Respublikasi 1991-yilda davlat mustaqilligini qo`lga kiritgach, o`zining mustaqil tashqi siyosatini shakllantirish zarurati yuzaga keldi. Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab O`zbekiston tashqi siyosatda milliy manfaatlar ustuvorligi, suverenitetni mustahkamlash, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va davlat xavfsizligini ta`minlash tamoyillariga asoslandi. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta`kidlaganidek, davlat tashqi siyosatining asosiy maqsadi mamlakat mustaqilligini mustahkamlash xalqaro

hamjamiyat bilan teng huquqli hamkorlikni rivojlantirish va milliy manfaatlarni himoya qilishdan iboratdir [2, b. 89].

O`zbekiston tashqi siyosatining asosiy xususiyatlaridan biri ko`p vektorli siyosat konsepsiyasidir. Ko`p vektorli siyosat – bu davlatning turli geosiyosiy markazlar, yirik davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan o`zaro manfaatli va muvozanatli hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan tashqi siyosat strategiyasidir. Ushbu siyosat davlatning biror-bir siyosiy yoki harbiy blokka to`liq qaram bo`lib qolmasdan, mustaqil va pragmatik tashqi siyosat yuritishini ta`minlaydi [3, b. 112].

Geosiyosiy nuqtai nazardan O`zbekiston Markaziy Osiyoning markazida joylashgan bo`lib, bu hudud yirik davlatlarning strategik manfaatlari kesishgan mintaqa hisoblanadi. Shu sababli O`zbekiston tashqi siyosatda muvozanatni saqlash, turli davlatlar bilan hamkorlikni rivojlantirish va milliy manfaatlarni himoya qilishga alohida e`tibor qaratmoqda. O`zbekiston Rossiya, Xitoy, AQSh, Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Koreya Respublikasi va boshqa davlatlar bilan strategik hamkorlikni rivojlantirib kelmoqda. So`nggi yillarda O`zbekiston tashqi siyosatida ochiqlik va pragmatizm tamoyillari yanada kuchaydi. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashqi siyosatda qo`shni davlatlar bilan yaxshi qo`shnichilik munosabatlarini rivojlantirish, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish va mamlakatning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashga alohida e`tibor qaratmoqda. Bu esa O`zbekistonning xalqaro nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda.

Ko`p vektorli siyosat O`zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida ham muhim rol o`ynamoqda. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, xalqaro savdoni rivojlantirish va iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta`minlashga xizmat qilmoqda [6, b. 178].

Shunday qilib, O`zbekistonning ko`p vektorli siyosati mamlakat tashqi siyosatining muhim strategik yo`nalishi bo`lib, davlat mustaqilligini mustahkamlash, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va milliy manfaatlarni himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

1. Yirik geosiyosiy markazlar bilan muvozanatli hamkorlikning shakllanishi

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston tashqi siyosatida yirik davlatlar bilan muvozanatli hamkorlik tamoyiliga amal qilinmoqda. Xususan, Rossiya Federatsiyasi bilan siyosiy, iqtisodiy va harbiy-texnik sohalarda strategik sheriklik aloqalari rivojlanib bormoqda. Bu hamkorlik ikki davlat o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalar, energetika va transport sohalaridagi qo'shma loyihalarda namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, Xitoy Xalq Respublikasi bilan iqtisodiy va investitsiyaviy hamkorlik kengayib bormoqda. Xitoy O'zbekiston iqtisodiyotiga investitsiya kiritayotgan asosiy davlatlardan biri bo'lib, infratuzilma, transport va sanoat sohalarida qo'shma loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, O'zbekiston AQSh, Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Koreya Respublikasi va boshqa davlatlar bilan ham faol hamkorlik olib bormoqda. Ushbu hamkorlik diplomatik, iqtisodiy va madaniy sohalarda amalga oshirilmoqda. Bu esa O'zbekistonning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

2. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikning kengayishi

O'zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlik olib bormoqda. O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Shanxay hamkorlik tashkiloti (SHHT), Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqda. O'zbekistonning xalqaro tashkilotlardagi ishtiroki davlatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda. Xususan, O'zbekiston tomonidan ilgari surilgan tashabbuslar xalqaro hamjamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Bu esa O'zbekistonning xalqaro siyosatda faol va mustaqil davlat sifatida shakllanayotganini ko'rsatadi.

3. Mintaqaviy hamkorlikning mustahkamlanishi

Natijalar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Mintaqaviy hamkorlik davlatlar o'rtasidagi siyosiy ishonchni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. O'zbekistonning qo'shni davlatlar bilan yaxshi qo'shnichilik munosabatlarini rivojlantirishi mintaqada barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlashga yordam bermoqda.

4. Iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir

Ko'p vektorli siyosat O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xorijiy investitsiyalar hajmining ortishi, xalqaro savdo aloqalarining kengayishi va yangi iqtisodiy loyihalarning amalga oshirilishi ushbu siyosat natijasidir. Ko'p vektorli siyosat orqali O'zbekiston yangi bozorlar bilan aloqalarni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Avvalo, ko'p vektorli siyosatning asosiy xususiyati davlatning turli geosiyosiy markazlar bilan muvozanatli hamkorlik olib borishidir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston yirik davlatlar, jumladan Rossiya, Xitoy, AQSh va Yevropa Ittifoqi bilan hamkorlikni bir vaqtning o'zida rivojlantirib kelmoqda. Bu esa davlatning tashqi siyosatda bir tomonlama qaramlikka tushib qolishining oldini olishga xizmat qilmoqda. Ushbu yondashuv xalqaro munosabatlar nazariyasida "ko'p tomonlama diplomatiya" (multi-vector diplomacy) sifatida tavsiflanadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi davlat tashqi siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik davlatning xalqaro maydondagi legitimligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa davlatning xalqaro siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etishiga imkon yaratadi. Mintaqaviy hamkorlikning rivojlanishi ham ko'p vektorli siyosatning muhim natijalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirish orqali mintaqada barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Bu esa davlatning tashqi siyosatda mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan strategiyasini ko'rsatadi. Bundan tashqari, ko'p vektorli siyosat davlatning iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Turli davlatlar bilan iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro savdoni kengaytirishga yordam bermoqda. Bu esa davlat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ko'p vektorli siyosat O'zbekistonning turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan muvozanatli hamkorlik olib borishiga imkon yaratmoqda. Bu esa davlatning xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. O'zbekistonning Rossiya, Xitoy, AQSh, Yevropa Ittifoqi va boshqa davlatlar bilan hamkorligi davlatning iqtisodiy va siyosiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, ko'p vektorli siyosat O'zbekistonning xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligini rivojlantirishga yordam bermoqda. Bu esa davlatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonning xalqaro tashabbuslari xalqaro hamjamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgani ushbu siyosatning samarali ekanligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I. A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 1997. – 326 b.
2. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
3. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
4. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 56 b.
5. O'zbekiston Respublikasi. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosiy faoliyatining asosiy prinsiplari to'g'risida. – Toshkent, 2012. – 24 b.
6. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. O'zbekiston Respublikasining tashqi siyosati: asosiy yo'nalishlar va natijalar. – Toshkent, 2020. – 112 b.
7. Saidov A. X. O'zbekistonning tashqi siyosati va diplomatiyasi. – Toshkent: Universitet, 2019. – 248 b.
8. Tolipov F. Markaziy Osiyoda geosiyosat va xavfsizlik masalalari. – Toshkent: Akademiya, 2018. – 192 b.
9. Allison R. Regionalism, Regional Structures and Security Management in Central Asia. – International Affairs, 2004. – Vol. 80. – pp. 463–483.

10. Cooley A. Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia. – Oxford University Press, 2012. – 288 p.
11. United Nations. Uzbekistan and the United Nations: Cooperation and Development. – New York: UN Publications, 2019. – 94 p.
12. Shanghai Cooperation Organization. Official documents and cooperation materials. – Beijing, 2020.